

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel och 7 § lagen om Finlands bank

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel skall ändras. Enligt förslaget utvidgas tillämpningsområdet för lagen till att omfatta också betalningar i en centralbanks eller någon annan clearingorganisations betalningssystem. Ett i betalningssystemet deltagande kreditinstitut eller någon annan parts konkursbo kan inte återkalla ett överföringsuppdrag som gäller en betalning och som har förts in i systemet innan konkursen börjat. Betalningsförpliktelserna kan således på ett för konkursboet bindande sätt kvittas eller förpliktelserna fullgöras ur säkerheter som har givits för prestationen. Med hjälp av bestämmelserna säkerställs att en parts konkurs eller insolvensförfarande av annat slag inte orsakar störningar i betalningssystemet. Tillämpningen påverkas inte av om clearingmetoden grundar sig på nettning av betalningarna eller om betalningarna sker till fullt

belopp mellan parterna.

Dessutom föreslås att lagen om Finlands Bank ändras så att till lagen fogas bestämmelser som gäller säkerheter som ställts för bankens lagbestämda uppgifter. Enligt bestämmelserna hindrar inledande av insolvensförfarande mot ett kreditinstitut inte att de säkerheter som institutet ställt realiserar.

Syftet med de föreslagna ändringarna är att nå samma mål som med Europaparlamentets och rådets direktiv 98/26/EG om slutgiltig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper. Genomförandet av direktivet förutsätter dock mera omfattande reglering. En regeringsproposition angående detta är under beredning.

Lagarna avses träda i kraft vid ingången av 1999, då betalningssystemet mellan centralbankerna i Europeiska unionens medlemsstater (TARGET) inleder sin verksamhet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Nuläge	3
1.1. Finlands Banks betalningssystem	3
1.2. Internationella betalningssystem	3
1.3. Bedömning av nuläget	4
2. Propositionens mål och de föreslagna ändringarna	6
3. Propositionens verkningar	7
4. Beredningen av propositionen	7
5. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	8
DETALJMOTIVERING	9
1. Lagförslagen	9
1.1. Lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel	9
1.2. Lagen om Finlands Bank	10
2. Ikraftträdande	11
LAGFÖRSLAG	12
1. Lag om ändring av lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel	12
2. Lag om ändring av 7 § lagen om Finlands Bank	13
BILAGA	14
Parallelltexter	14
1. Lag om ändring av lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel	14
2. Lag om ändring av 7 § lagen om Finlands Bank	15

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Finlands Banks betalningssystem

Största delen av penningöverföringarna sker för närvarande som gireringar, där banken på uppdrag av den som givit betalningsuppdraget överför beloppet till mottagarens bankkonto. Om mottagaren har sitt konto i en annan bank än betalaren, sänder den bank som tagit emot gireringsuppdraget uppgifter därom och, via betalningssystemet, även behövliga medel till den andra banken. Utöver betalningsgireringar förmedlas i bankernas betalningssystem bland annat bankkortsbetalningar och direktdebiteringar.

Betalningsuppgifterna, enligt vilka medlen registreras på den slutliga betalningsmottagarens konto, överförs bilateralt mellan banker verksamma i Finland. Själva clearingen sker i två steg. Först beräknar varje bank den skuld och fordran som uppstår genom betalningarna i förhållande till varje annan bank som deltar i clearingen. Kreditinstituten nettar sina motsatta betalningsskyldigheter så att varje kreditinstitut i förhållande till ett annat kreditinstitut per gång har endast en av skötseln av betalningsrörelsen orsakad betalningsförpliktelse eller betalningsfordran. De nettade täckningsbetalningarna genomförs i Finlands Banks checkkontosystem. Härvid debiteras det checkkonto som det kreditinstitut som är gäldenär har i Finlands bank. Det mottagande kreditinstitutets checkkonto gottgörs med motsvarande belopp.

Utöver nettotäckningarna inom betalningsrörelsen mellan bankerna erläggs i Finlands Banks checkkontosystem även vissa andra stora betalningar. Dyliga är bland annat de betalningar inom värdepappershandeln som clearas i Finlands Värdepapperscentral Ab samt betalningarna i anslutning till centralbanksfinansieringen. Systemet fungerar i realtid och betalningarna erläggs mellan parterna transaktionsvis och till fullt belopp (RTGS-systemet, Real Time Gross Settlement System). Checkkontorätt beviljas inhemska och i Finland etablerade kreditinstitut från Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Av särskilda skäl kan Finlands Bank också bevilja värdepappersföretag och clearingorganisationer checkkontorätt.

År 1997 registrerades sammanlagt 100 900 transaktioner inom Finlands Banks checkkontosystem. Värdet av transaktionerna uppgick till sammanlagt 9 013 miljarder mark, dvs. ca 15 gånger bruttonationalprodukten i Finland.

En del av betalningarna mellan bankerna, såsom expressöverföringar, checker och bankväxlar, avvecklas genom oavbruten bilateral nettnig. Härvid uppdateras varje banks nettoskuld eller nettofordran gentemot den andra parten genom kontinuerligt utgående eller inkommande betalningar samt genom täckningsöverföringar mellan bankerna.

1.2. Internationella betalningssystem

TARGET-systemet (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer) bildas genom att Europeiska unionens (EU) medlemsländers nationella betalningssystem kopplas till varandra. Förmedlingen av betalningar via TARGET inleddes vid ingången av 1999. Huvuduppgiften för TARGET är att göra det möjligt att på ett effektivt sätt erlägga de betalningar som sammanhänger med skötseln av den gemensamma penningpolitiken för de länder som hör till Ekonomiska och monetära unionen. Systemet erbjuder dessutom ett sätt att betala kundernas gränsöverskridande gireringar och andra betalningar mellan bankerna. Genom TARGET förmedlas endast betalningar i euro. Också de medlemsstater som inte genast deltar i den ekonomiska och monetära unionens tredje etapp kan ansluta sina med euro fungerande RTGS-system till TARGET.

Betalningarna överförs via TARGET så att den betalande banken sänder ett betalningsuppdrag till sin egen nationella centralbank, som sänder betalningen via TARGET till mottagarbankens centralbank. Denna i sin tur överför betalningen till mottagarbanken. Kunderna står inte i direkt kontakt med TARGET, utan de erlägger och tar emot sina betalningar via bankerna. Den tid som åtgår till överföringen från avsändarbankens centralbankskonto till mottagarbankens centralbankskonto är i allmänhet endast några minuter.

Inom TARGET nettas betalningarna inte,

utan de erläggs till fullt belopp. Betalningar som förmedlats via systemet är enligt reglerna för TARGET slutliga. Principen är att mottagarbankens centralbankskonto inte krediteras innan avsändarbankens centralbankskonto har debiterats eller en täckningsreservering har gjorts för den.

Vid ingången av nästa år inleds också ett clearingsystem för 70 stora europeiska bankers betalningar i euro. Clearingorganisation är ett av Euro Banking Association bildat bolag (EBA-clearing). I clearingsystemet används en metod enligt vilken varje medlemsbank efter att den dagliga clearingen har avslutats har endast en nettofordran eller nettoskuld i förhållande till alla andra medlemsbanker. Clearingkontot för EBA-systemets täckningar förs i Europeiska centralbanken. Medlemsbankerna har ett konto i sitt eget lands centralbank, från vilket betalningarna sänds via TARGET-systemet.

För varje medlemsbank i EBA har bestämts ett maximibelopp för de dagliga nettoförpliktelserna. Medlemsbanken skall fortgående som säkerhet ha en deposition på minst fem miljoner euro på ett spärkonto i Europeiska centralbanken. Om en medlemsbank blir insolvent, kan även andra medlemsbanker bli ansvariga för dess förpliktelser.

En förutsättning för att bli medlem är att nettningens bindande verkan erkänns i bankens hemstats lagstiftning. En medlemsbanks insolvensförfarande får således inte orsaka risk för att nettningen måste upplösas eller att säkerheterna inte kan realiseras genast eller att deras effektivitet kan ifrågasättas på grund av bestämmelserna om återvinning.

1.3. Bedömning av nuläget

Allmänt

Det finns inte någon särskild lagstiftning om betalningssystemen, utan de grundar sig på avtal som parterna ingått och på vedertagen banksed. Överföringen av betalningar skall också bedömas med stöd av bestämmelserna om uppdrag, skuldförhållanden och insolvensförfarande. Det kan dock vålla problem att tillämpa allmänna, delvis oskrivna regler på en specialverksamhet av det slag som betalningssystemet utgör. Det är inte alltid möjligt att göra en entydig och säker tolkning av alla centrala frågor.

Överföringsuppdrags oåterkallelighet i betalningssystemet

Genom avtal kan man i allmänhet bestämma förutsättningarna för betalningsöverföringarna och även t.ex. det att parterna inte har rätt att ensidigt återkalla en betalning efter en viss tidpunkt. Fullgörandet av en betalningsförpliktelse som grundar sig på avtal säkerställs i allmänhet med säkerheter eller så att tillräckliga penningmedel på annat sätt har avskiljts för att användas för leveransen. Juridiska problem kan uppstå när en part försätts i konkurs eller något annat insolvensförfarande inleds mot en part. De konkursrättsliga bestämmelserna är tvingande. Parterna kan inte genom avtalsarrangemang som vidtagits på förhand försvaga konkursborgenärernas lagbestämda ställning.

Betalningssystemets verksamhet kan granskas som ett slags kedja av skuldförhållanden. Ett kreditinstitut som ger ett överföringsuppdrag åt centralbanken förbinder sig att från en tidpunkt som följer av reglerna för betalningssystemet till centralbanken leverera den summa som omfattas av överföringsuppdraget. Centralbanken å sin sida förbinder sig att betala summan till ett annat kreditinstitut eller, såsom i TARGET-systemet, till en annan centralbank.

Konkurs eller andra insolvensförfaranden häver i regel inte avtal eller förpliktelser som grundar sig på avtal. Ett konkursbo är dock i allmänhet inte skyldigt eller ofta inte heller berättigat att betala skulder eller annars fullgöra ett avtal, utan avtalsparten blir tvungen att nöja sig med ställningen som konkursborgenär. I vissa fall kan fordringar dock betalas trots konkurs. Detta förutsätter att borgenären till säkerhet för sin fordran har panträtt eller att gäldenärens och borgenärens motsatta fordringar kan kvittas mot varandra. Om överföringsuppdraget anses få till stånd ett gäldsforhållande mellan kreditinstitutet och centralbanken, måste kreditinstitutets konkursbo godkänna att skulden drivs in ur värdet av den säkerhet som givits centralbanken eller att det konto som finns i centralbanken kvittas.

Det vore kanske möjligt att komma till ett annat slutresultat, om betalningssystemet granskas som uppdragsrelationer. Härvid kunde en konkurs leda till att överföringsuppdraget återkallas, även om återkallande vore förbjudet enligt avtalet. Huvudmannens konkurs upphäver nämligen i regel

fullmakts- och uppdragsrelationen. Huvudmannen anses också i allmänhet ha rätt att återkalla ett uppdrag innan det har fullgjorts. Tidpunkten för när ett betalningsöverföringsuppdrag anses ha fullgjorts är inte klar till alla delar. Om centralbanken eller någon annan part i betalningssystemet inte mera har faktiska möjligheter att undvika vidareöverlåtelse av medlen, torde uppdraget kunna anses ha fullgjorts, även om medlen inte ännu skulle ha överförts på den slutliga mottagarens konto. En så sent gjord återkallelse kunde dessutom grunda skadeståndsskyldighet. Om det dock vore möjligt att återkalla ett överföringsuppdrag utan skadeståndsskyldighet, skulle centralbanken eller någon annan part i betalningssystemet inte ha en sådan fordran som kunde användas till kvittning eller till vars fullgörande ställda säkerheter kunde realiseras. Även om en sådan rätt till återkallelse slutligen inte skulle godkännas, kan redan möjligheten att göra fordran tvistig anses som ett allvarligt hot mot systemet.

Clearingmetoderna i betalningssystemet

Såsom av de ovan givna beskrivningarna av betalningssystemen framgår används olika clearingmetoder i betalningssystemen. Metoderna kan indelas i två grupper. En metod har varit att betalningsförpliktelse genomförs till fullt belopp. I sådan bruttoavveckling levererar varje part i betalningssystemet betalningsförpliktelserna till varje annan part och får också på motsvarande sätt fordringarna från varje annan part var för sig. En annan avvecklingsmetod är den s.k. nettningen, där parternas betalningsförpliktelser kvittas sinsemellan så att varje part får endast en nettofordran eller nettoskuld. Nettningen kan vara bilateral, varvid alltid två parter motsatta förpliktelser kvittas, eller multilateral, varvid förpliktelserna beräknas i relation till alla andra parter.

Genom nettning kan man minska betalningarnas totalbelopp och risken för att någon av parterna inte förmår fullgöra sina betalningar i tid. Å andra sidan har betalningssystemens effektivitet och utnyttjandet av ADB väsentligt ökat fördelarna med bruttoavveckling. Nettningens användbarhet har dessutom minskats av problemen förknippade med systemets bindande karaktär i juridiskt hänseende. På det internationella planet har stor uppmärksamhet ägnats dessa osäker-

hetsfaktorer.

Nettningen grundar sig antingen på centralbankens regler eller på någon annan överenskommelse mellan parterna, i vilken man i princip kan avtala fritt om förutsättningarna för kvittning. Först när en parts insolvensförfarande inleds uppstår frågan om huruvida ett avtalat nettningförfarande binder partens borgenärer så att konkursboet inte kan kräva upplösning av en redan utförd nettning eller förhindra att betalningsförpliktelser som förts in i systemet nettas efter det att konkursen har inletts.

Det kan anses klart att en nettning av betalningar vilken gjorts innan konkursen har inletts binder partens konkursbo. Nettningen kan göras också senare, om de allmänna förutsättningarna för kvittning i konkurs uppfylls. En förutsättning för kvittning är ömsesidighet, dvs. det att parterna i kvittningen är varandras borgenärer och gäldenärer när konkursen inleds. Utifrån dessa regler kan nettningen genomföras trots konkurs i de fall då det är fråga om bilateral nettning av betalningar. I multilateral nettning uppfylls nödvändigtvis inte ömsesidigheten, som är en förutsättning för kvittningen. I multilateral nettning kan kvittning vara förbjuden också av den anledningen att fordringarna anses ha gått över på clearingorganisationen. Om de säkerheter som krävs av en part har dimensionerats enligt nettobetaling, är det möjligt att de inte förslår till fullgörande av partens förpliktelse till fullt belopp.

De problem som är förknippade med nettningens bindande verkan har behandlats mera i detalj i regeringens proposition med förslag till lag om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel (RP 59/1997 rd).

Betalnings- och indrivningsförbud

Även andra insolvensförfaranden än konkurs kan leda till osäkerhet i fråga om betalningssystemet. Bankerna och de övriga kreditinstituten är centrala parter i betalningssystemen. Den lagstiftning som tillämpas på kreditinstitut innehåller särskilda insolvensförfaranden, som kan försvåra betalningssystemets funktion eller utnyttjandet av ställda säkerheter. När bankens verksamhet är avbruten eller banken är stängd är det inte möjligt att hos banken söka betalning av skuld eller fullgörande av någon annan förpliktelse. Då får man inte heller realisera en pant som banken givit. Andra företag än

kreditinstitut kan dessutom vara föremål för företagssanering. Enligt 17 och 19 § lagen om företagssanering (47/1993) leder inledandet av saneringsförfarande till betalningsförbud och indrivningsförbud, som kan förhindra att en betalning överförs. Indrivningsförbudet förhindrar även en realisering av de säkerheter som ställts för fullgörande av betalningen samt kvittning av gäldenärens konto.

Dessa insolvensförfaranden kan inverka också på de säkerheter som getts Finlands Bank för skötseln av dess lagbestämda uppgifter. Enligt 3 § lagen om Finlands Bank (214/1998) har banken till uppgift att genomföra den monetära politik som Europeiska centralbankens råd har utformat och för sin del förvalta valutareserven och sörja för betalningssystemets och det övriga finansiella systemets tillförlitlighet. När Finlands Bank sköter uppgifter inom Europeiska centralbankssystemet handlar den enligt Europeiska centralbankens riktlinjer och anvisningar. Alla kreditåtgärder som vidtas av medlemsländernas centralbanker skall grunda sig på tillräckliga säkerheter. Även i 7 § i lagen om Finlands Bank förutsätts att banken kan bevilja krediter endast mot tillräckliga säkerheter. Det finns inte specialbestämmelser om realisering av säkerheterna.

2. Propositionens mål och de föreslagna ändringarna

Av betalningssystemen förutsätts tillförlitlighet och snabbhet. Därför är det nödvändigt att säkerställa att insolvensförfarande inte kan orsaka någon systemrisk, där en parts ekonomiska problem sprids till andra parter i clearingsystemet och till hela betalningssystemet. Också en mindre rättslig osäkerhet eller ett mindre dröjsmål är ekonomiskt betydande, eftersom de penningbelopp som hanteras i systemet är mycket stora.

Genom att förbättra betalningssystemets funktionssäkerhet skyddas även de slutliga användarna av betalningsrörelsen. Största delen av parterna i betalningssystemet är kreditinstitut, som på uppdrag sköter sina kunders betalningar. Genom betalningssystemets funktionsduglighet garanteras att kundernas gireringar styrs till rätta mottagare i rätt tid.

Också utvecklingen av de internationella betalningssystemen och deras utvidgade betydelse ställer krav. I det interna betalnings-

system i EU som tas i bruk när den ekonomiska och monetära unionens tredje etapp inleds betonas betalningsförmedlingens tillförlitlighet. Om överföringsuppdragens slutgiltighet inte har säkerställts i den nationella lagsättningen, kan den nationella centralbanken enligt TARGET-systemets regler ställas till svars.

Syftet med propositionen är att undanröja den rättsliga osäkerhet som är förbunden med clearingens slutgiltighet. Det viktigaste är att säkerställa att en clearingparts konkursbo inte har rätt att återkalla ett överföringsuppdrag som grundar sig på betalningsöverföring. En konkurs skall inte heller få inverka på det avtalade clearingsättet. En förpliktelse som förts in i systemet innan konkursen inleddes skall enligt vad som föreslås fullgöras som om konkursen inte alls skulle ha börjat.

I propositionen föreslås att tillämpningsområdet för lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel (588/1997, nedan *nettningslagen*) utvidgas så att den skall gälla också sådana betalningsförpliktelser som avvecklas i betalningssystem. Enligt lagen inverkar en konkurs eller något annat insolvensförfarande inte på nettningsområde som företas i samband med värdepappershandel och förhindrar inte att ställda säkerheter realiseras. Frågan om samma bestämmelser tillämplighet också på betalningssystemen var aktuell redan när lagen bereddes. Betalningssystemen lämnades dock utanför lagens tillämpningsområde, eftersom flera projekt i anslutning till gireringar och betalningssystem då hade inletts i EU. I regeringens proposition (RP 59/1997 rd) konstaterades att clearingens av betalningsrörelsen kan inrymmas i lagen senare.

Nettningslagen skulle efter den föreslagna ändringen gälla betalningssystem som upprätthålls av centralbanken och vissa organisationer som fastställer eller fullgör förpliktelser i valuta. I lagen skall fastslås nettningsmetodens bindande verkan i insolvens-situationer. Dessutom förtydligas enligt förslaget den omständigheten att ett överföringsuppdrag anses som en förpliktelse som binder konkursboet. På det sättet kan det inte uppstå oklarhet om huruvida tillgångar och säkerheter som givits clearingorganisationen kan tas i bruk för fullgörande av ifrågavarande förpliktelse. Härigenom tryggar lagen även de betalningssystemens funktionsduglighet där förpliktelserna fullgörs till

bruttobelopp.

I detta sammanhang skall lagens tillämpningsområde inte utvidgas till att gälla system för bruttoclearing inom värdepappershandeln, eftersom regleringen kommer att förenhetligas när det direktiv som avses i avsnitt 5 genomförs. I båda systemen finns i och för sig ett enahanda behov att undvika rättsliga risker och därav orsakade störningar. Beträffande värdepappershandeln kan man dock inte påstå att handeln inte skulle ge upphov till en förpliktelse som binder partens konkursbo. På så sätt är de inte fara för att en leverans inte skulle kunna ske, om clearingorganisationen på adekvat sätt har försäkrat sig om förutsättningarna för leveransen. Av den föreslagna lagändringen kan man således inte dra den motsatta slutsatsen att en värdepappershandelsparts konkursbo utan följderna skulle kunna dra sig ur clearing- och handeln.

Bestämmelserna i lagen gäller följderna av ett insolvensförfarande som inletts mot en part som är betalningsförmedlare och alltså inte mot en kund. De föreslagna bestämmelserna inverkar inte på frågan om under vilka förutsättningar avsändaren av betalningen kan kräva att betalningen returneras av den slutliga mottagaren. Det att en betalning förmedlas via ett betalningssystem är inte en grund för att inte medel som hör till konkursboet såsom förr kunde krävas tillbaka antingen för att medlen anses höra till konkursboet eller att det yrkas att betalningen skall gå åter på någon återvinningsgrund. Sättet för leverans av betalningen hindrar inte heller betalaren från att åberopa t.ex. det att betalningen har gjorts till fel person eller att det finns ett fel i den rättshandling som ligger till grund för betalningen. Ett dylikt yrkande på returnering av en betalning kan dock inte framföras till parterna i betalningssystemet utan till den slutliga mottagaren av betalningen. Avsikten är att bestämmelser om det betalningsförmedlande kreditinstitutets ansvar gentemot den kund som givit betalningsuppdraget skall ingå i den lagstiftning om gireringar som är under beredning.

Såsom ovan har konstaterats förutsätter Finlands Bank i samband med kreditgivning som hänför sig till penningpolitiska åtgärder och andra för banken lagbestämda uppgifter att tillräckliga säkerheter ställs. För att säkerheterna skall fylla sin funktion måste de kunna realiserats utan dröjsmål, om ett insolvensförfarande inleds mot det kreditinstitut

som ställt säkerheten eller om dess verksamhet annars avbryts genom ett myndighetsbeslut. Det föreslås att till lagen om Finlands Bank fogas bestämmelser enligt vilka inledande av ett dylikt förfarande inte hindrar att säkerheter som getts Finlands Bank realiserats. Det föreslås också att möjligheterna att kräva att säkerheterna skall gå åter genom återvinning begränsas. Efter den föreslagna lagändringen är säkerheter som getts Finlands Bank på samma sätt oberoende av insolvensförfarandet som de säkerheter som ställts för clearing i betalningssystem eller värdepappershandel. Detta är nödvändigt också därför att samma säkerheter ofta används som säkerhet för fordringar i anslutning till både upprätthållandet av betalningssystemet och Finlands Banks övriga uppgifter.

I artikel 9 i det direktiv som nämns i avsnitt 5 förutsätts att insolvensförfarande inte förhindrar realisering av de säkerheter som en medlemsstats centralbank har fått när den skött centralbanksuppgifter.

3. Propositionens verkningar

Syftet med bestämmelserna som gäller nettning av förpliktelser förknippade med betalningssystemet, överföringsuppdragets oåterkallelighet och användningen av säkerheter är att säkerställa verksamhetsförutsättningarna för betalningssystemet. Inledandet av insolvensförfarande mot en part skall inte få utsätta andra i systemet delaktiga för risken att en betalning inte kan fullgöras genast eller att någon yrkar att en fullgjord betalning skall returneras. På så sätt kan man undvika systemriskerna.

De föreslagna bestämmelserna motsvarar de krav som ställs på TARGET-systemet när det gäller verksamhetens tillförlitlighet. På så sätt undviker man risken för att Finlands Bank, som är nationell centralbank, kunde påföras ansvar. Förtydligandet av lagstiftningen gör det också möjligt att finländska kreditinstitut kan delta i internationella system för clearing av betalningar.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen bygger på det förslag som lades fram av en arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet. Arbetsgruppen har även till uppgift att utarbeta ett förslag till den lagstiftning som behövs för att det i avsnitt

5 nämnda direktivet skall kunna genomföras i Finland. I arbetsgruppen har justitieministeriet, finansministeriet, Finlands Bank, Finlands Värdepapperscentral Ab och Bankföreningen i Finland varit företrädna.

5. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

I maj 1998 gavs Europaparlamentets och rådets direktiv 98/26/EG om slutgiltig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper. Syftet med direktivet är att få till stånd gemensamma bestämmelser om bland annat nettningsens bin-

dande verkan och den ställning som de säkerheter som ställts för tryggande av clearing har. Utgångspunkten är att ett insolvensförfarande som inleds mot en deltagare i ett system skall orsaka systemet så lite störningar som möjligt. Ett överföringsuppdrag som gäller betalning eller värdepappersleverans och som förts in i systemet innan en parts konkurs har inletts skall enligt direktivet genomföras trots konkurs. Direktivet måste genomföras senast den 11 december 1999. Regeringens proposition om lagstiftning som behövs för genomförande av direktivet kommer att ges 1999. På grund av direktivet måste nettningslagen ändras till stor del.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel

Lagens rubrik. Det föreslås att lagens rubrik på grund av utvidgningen av lagens tillämpningsområde ändras så att i den utöver värdepappers- och valutahandeln också nämns betalningssystemen.

1 §. *Tillämpningsområde.* Det föreslås att till paragrafen om tillämpningsområde fogas ett nytt 2 mom., enligt vilket lagen gäller clearing av betalningsförpliktelser inom en centralbanks eller någon annan clearingorganisations betalningssystem. Det föreslagna 2 mom. avviker på två betydande sätt från 1 mom., som gäller clearing av förpliktelser som är förknippade med värdepappershandel. För det första skall lagens bestämmelser kunna tillämpas på betalningssystem oberoende av om netto- eller bruttometoden används i clearing. För det andra skall lagen gälla endast betalningssystem som upprätthålls av centralbanken eller någon annan i det föreslagna 3 mom. i 2 § avsedd clearingorganisation. En företagsgrupp kan exempelvis inte för clearing av sin multilaterala skulder avtala om nettning som till nackdel för en parts konkursbo skulle utvidga de allmänna kvittningsförutsättningarna.

Bestämmelserna i nettninglagen kan på grund av den föreslagna utvidgningen av tillämpningsområdet som sådana tillämpas på nettning av betalningsförpliktelser som fullgörs inom betalningssystemet. Som förpliktelse anses enligt 7 a § 2 mom., som föreslås bli fogad till lagen, ett överföringsuppdrag som enligt reglerna för betalningssystemet har blivit oåterkalleligt.

Med tanke på nettningens bindande verkan är lagens 3 § viktig. Paragrafen gäller verkan av konkurs. Enligt 1 mom. i paragrafen får förpliktelser som har uppkommit innan konkurs inleds nettas utan hinder av konkursen och nettningen har bindande verkan vid en parts konkurs. Konkursboet kan således inte i någon situation kräva att nettningen upphävs så att de övriga parterna vore tvungna att leverera konkursboet tillfallande betalningar till fullt belopp. Bestämmelsen i 3 § 2 mom. gäller situationer där ett betalningsöverföringsuppdrag har blivit

föremål för clearing först efter det parten har försatts i konkurs. Också i detta fall får förpliktelsen nettas, om clearingorganisationen inte innan betalningsförpliktelsen har förts in i systemet har känt till att insolvensförfarandet har inletts.

Genom 4 § 1 mom. säkerställs att nettning av betalningar inte kan återgå retroaktivt med stöd av 10 § lagen om återvinning till konkursbo (758/1991). Nettning anses således inte i betalningssystem som ett ovanligt betalningssätt som kunde ligga till grund för återgång av en betalning. Nämnda paragrafs 2 mom. gäller tilläggs säkerhets ställning. En säkerhet som har ställts i enlighet med reglerna för betalningssystemet kan enligt lagrummet inte återgå på den grund att avtal om säkerheten inte har ingåtts när skulden uppstod eller att säkerheten inte har ställts genast efter det skulden uppstod.

Betalnings- eller indrivningsförbud som följer av företagsanering eller ett kreditinstituts insolvensförfarande utgör enligt nettningens 5 och 6 § inte hinder för att netta betalningsförpliktelserna. Centralbanken eller någon annan clearingpart kan också realisera säkerheter som ställts för clearing utan hinder av de begränsningar som annars gäller för ifrågavarande förfaranden.

På grund av utvidgningen av tillämpningsområdet föreslås att i 1 § 3 mom. görs en teknisk precisering. Även om paragrafen av lagtekniska skäl ändras helt, förblir 1 mom. oförändrat.

2 §. *Definitioner.* Det föreslås att den definition på clearingorganisation som ingår i 3 mom. skall kompletteras. Enligt den föreslagna bestämmelsen avses med clearingorganisation vid tillämpningen av denna lag även en centralbank eller någon annan organisation som upprätthåller ett betalningssystem. Begreppet clearingorganisation har således ett annat innehåll än det begrepp som ingår i 1 kap. 4 § 2 mom. värdepappersmarknadslagen (495/1989). Avsikten är inte att till någon del ändra det som i värdepappersmarknadslagen avses med en tillståndspliktig clearingorganisation. Clearingorganisation i betalningssystemet kan vara Europeiska centralbanken eller en nationell centralbank. Om någon annan organisation är clearingorganisation, förutsätts det att täckningarna i dess betalningssystem över-

förs via ett konto i centralbanken. Detta begränsar clearingorganisationerna till dem som centralbanken har beviljat kontorätt. Som clearingorganisation anses således bolaget EBA Clearing, som har ett avvecklingskonto i Europeiska centralbanken.

Clearingorganisationens uppgift är att bestämma clearingparternas förpliktelser och enligt sina regler också sköta leveranserna. Det förutsätts inte nödvändigtvis att clearingorganisationen blir nettpart i clearingen eller tar ansvar för vidarebefordran av betalningen.

7 a §. *Tillämpning av bestämmelserna i betalningssystemen.* Det föreslås att till lagen fogas en ny paragraf om betalningssystem. Paragrafens 1 mom. gäller betalningsförpliktelser som inte netts utan avvecklas till bruttobelopp. Clearingmetoden är enligt det föreslagna momentet inte av betydelse, utan betalningen kan trots att insolvensförfarande inletts mot en part levereras vidare. En förutsättning är, såsom också vid netting, att betalningsförpliktelsern existerar innan konkursen eller något annat insolvensförfarande inleds eller att clearingorganisationen inte har känt till insolvensförfarandet innan betalningsöverföringsuppdraget har förts in i systemet.

Det att en betalningsförpliktelse får fullgöras i betalningssystemet betyder inte att en parts konkursbo vore skyldigt att ur boet överlåta tillgångar för detta. Bundenheten innebär endast att betalningsförpliktelsern kvarstår såsom bindande för konkursboet. Paragrafens 1 mom. ensamt för sig är inte tillräckligt för att säkerställa att betalningsskyldigheten fullgörs. För detta krävs säkerheter eller att clearingorganisationen har sådana motsatta fordringsrätter som kan användas till kvittning. Avtal om ställande av säkerhet träffas i reglerna för betalningssystemet.

Bestämmelserna som gäller säkerheter till clearingorganisationen och som ingår i 4 § 2 mom., 5 § 2 mom. och 6 § 3 mom. i nettninglagen kan tillämpas också när det är fråga om bruttoclearing av förpliktelserna. En uttrycklig hänvisning till dessa bestämmelser är inte nödvändig, eftersom bestämmelserna oberoende av clearingförfarandet kan tillämpas på alla säkerheter som ges clearingorganisationen. Detta framgår av 2 § 2 mom. som gäller clearingavtal med säkerheter. På grund av utvidgningen av tillämpningsområdet kommer ifrågasvarande bestämmelser

att gälla också betalningssystemet och dess clearingorganisation.

I 2 mom. definieras när ett överföringsuppdrag anses som en förpliktelse. Utgångspunkten är att ett konkursbo får samma ställning som gäldenären hade haft om inte insolvensförfarandet hade inletts. Om en gäldenär som är part enligt betalningssystemets regler inte mera får återkalla ett betalningsuppdrag ensidigt, kan inte heller en konkurs leda till att uppdraget återgår. De närmare förutsättningarna för uppdragets slutgiltighet och tidpunkten för denna skall fastslås i de bestämmelser som iakttas i betalningssystemet. I TARGET-systemet kan t.ex. ett betalningsuppdrag inte återkallas efter det att centralbanken har gjort en täckningsreservering på den avsändande bankens checkkonto.

1.2. Lagen om Finlands Bank

7 §. *Säkerheter.* Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. som gäller realisering av säkerheter som Finlands Bank har fått. Momentet gäller garantier, som har getts som säkerhet för kreditgivning i anslutning till de uppgifter som föreskrivs för banken i 3 §. De rättigheter som sammanhänger med dessa säkerheter kan utövas trots att insolvensförfarande eller något därmed jämförbart förfarande har inletts mot de som ställt säkerheten. Finlands Bank kan således realisera säkerheterna trots att myndigheten har fattat beslut om avbrytande av ett kreditinstituts verksamhet eller om likvidation, stängning eller återkallande av koncession. Inledande av konkurs eller företagssanering skall inte heller förhindra att säkerheterna realiserar.

Finlands Bank skall enligt 1 mom. ha tillräckliga säkerheter i sin kreditgivning. Om ansvarsbeloppet för ett kreditinstitut som är gäldenär växer eller värdet av de säkerheter som det ställt sjunker, får Finlands Bank kräva ytterligare säkerheter. Med tanke på dylika tilläggsäkerheters bestånd kan 14 § lagen om återvinning till konkursbo vara problematisk. Enligt denna paragraf kan det yrkas att en säkerhet som getts kort innan konkursen inleds skall återgå, om säkerheten inte har ställts i omedelbart samband med uppkomsten av fordran. Frågan om tillämpning av denna återvinningsgrund har behandlats i motiveringen till den proposition

som ledde till att nettningslagen stiftades. För undvikande av oklarheter bestäms i 4 § 2 mom. nettningslagen att nämnda återvinningsgrund inte kan iakttas i clearingavtal med säkerheter, om säkerheten har ställts utan ogrundat dröjsmål efter det att clearingorganisationen har fått rätt att kräva säkerhet. Det föreslås att en bestämmelse av samma slag tas in också i lagen om Finlands Bank.

De föreslagna bestämmelserna kan tillämpas också när Finlands Bank förvaltar säkerheter för en annan centralbanks räkning. De europeiska centralbankerna samarbetar så att t.ex. en i en annan medlemsstat verksam filial till ett kreditinstitut kan få kredit av ifrågavarande medlemsstats centralbank mot säkerheter i hemstatens centralbank. Förvaltningen av en annan centralbanks säkerheter är centralbanksverksamhet och hör således till de uppgifter som anges i 3 § i lagen om Finlands Bank.

2. Ikraftträdande

Lagen om ändring av lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel före-

slås träda i kraft den 1 januari 1999.

Såsom ovan har konstaterats tas systemet för betalningar mellan de nationella centralbankerna, TARGET, i bruk när Ekonomiska och monetära unionens tredje etapp inleds. I reglerna för TARGET förutsätts att ett betalningsuppdrag inte kan återkallas efter det att det har förts in i systemet och att man inte får kräva att en betalning skall returneras av parterna i systemet. Avsikten är också att bankernas EBA-betalningssystem skall tas i bruk genast vid ingången av 1999. Därför är det nödvändigt att bestämmelserna om betalningars bindande verkan träder i kraft vid ingången av 1999.

Lagen om Finlands Bank träder enligt dess 31 § i kraft när Finland inför den gemensamma valutan. Av lagtekniska skäl föreslås att lagen om ändring av 7 § lagen om Finlands Bank skall träda i kraft samtidigt. Detta innebär att också bestämmelserna om säkerheter som getts Finlands Bank skulle träda i kraft vid ingången av 1999.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 19 juni 1997 om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel
(588/1997) lagens rubrik samt 1 § och 2 § 3 mom. och
fogas till lagen en ny 7 a § som följer:

Lag**om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel samt betalningssystem**

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag gäller nettning av sådana betalnings- och leveransförpliktelser som är förknippade med

1) handel med i 2 § lagen om värdepappersföretag (579/1996) avsedda investeringsobjekt samt andra därmed jämförbara värdepapper och derivatinstrument,

2) handel med valuta som är giltig i Finland eller i ett annat land eller med valutaenheter, eller

3) betalning av prestationer som har samband med värdepapper.

Denna lag gäller även nettning av betalningsförpliktelser och annan clearing inom en centralbanks eller någon annan clearingorganisations betalningssystem.

Denna lag gäller också säkerheter som har ställts till förmån för clearingorganisationen eller avtalsparten för bedrivande av sådan handel som avses i denna paragraf.

2 §

Definitioner

Med *clearingorganisation* avses i denna lag en organisation som verkar under offentlig tillsyn och som för parternas räkning

fastställer och fullgör förpliktelser som är förknippade med affärer med värdepapper, derivatinstrument eller valuta eller som blir motpart till parterna. Med clearingorganisation avses även en centralbank eller någon annan organisation som fastställer eller fullgör förpliktelser i valuta på ovan nämnt sätt och där täckningarna för det betalningssystem som den upprätthåller överförs via ett konto i centralbanken.

7 a §

Tillämpning av bestämmelserna i betalningssystemen

Om en förpliktelse enligt bestämmelserna i denna lag får nettas trots att ett insolvensförfarande har inletts mot en part, får betalningsförpliktelserna också på annat sätt clearas i betalningssystemet även om insolvensförfarande har inletts mot parten.

En betalningsförpliktelse som clearas i betalningssystemet anses vid tillämpningen av denna lag ha uppkommit när parten enligt betalningssystemets regler inte har rätt att ensidigt återkalla ett uppdrag som gäller betalningsförpliktelserna.

Denna lag träder i kraft den

Denna lag tillämpas inte, om insolvensförfarandet har inletts före lagens ikraftträdande.

2.

Lag

om ändring av 7 § lagen om Finlands Bank

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 7 § lagen den 27 mars 1998 om Finlands Bank (214/1998) ett nytt 2 mom. som följer:

7 §

Säkerheter

förfarande har inletts mot den som ställt säkerheten. En säkerhet återgår inte med stöd av 14 § lagen om återvinning till konkursbo (758/1991), om säkerheten har ställts utan ogrundat dröjsmål efter det att Finlands Bank fått rätt att kräva säkerhet.

Rättigheter som hänför sig till säkerheter som ställts för skötseln av de uppgifter som enligt 3 § ankommer på Finlands Bank kan göras gällande oberoende av att insolvensförfarande eller något därmed jämförbart

-----
Denna lag träder i kraft vid den tidpunkt som anges i 31 § lagen om Finlands Bank.

Helsingfors den 20 november 1998

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Jussi Järventaus*

1.

Lag**om ändring av lagen om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 19 juni 1997 om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel (588/1997) lagens rubrik samt 1 § och 2 § 3 mom. och fogas till lagen en ny 7 a § som följer:

*Gällande lydelse***Lag****om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel**

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag gäller sammanföring av sådana betalnings- och leveransförpliktelser som är förknippade med

1) handel med i 2 § lagen om värdepappersföretag (579/1996) avsedda investeringsobjekt samt andra därmed jämförbara värdepapper och derivatinstrument,

2) handel med valuta som är giltig i Finland eller i ett annat land eller med valutaheter, och

3) betalning av prestationer som har samband med värdepapper.

Denna lag gäller också säkerheter som har ställts till förmån för clearingorganisationen eller avtalsparten för bedrivande av sådan handel som avses i 1 mom.

*Föreslagen lydelse***Lag****om vissa villkor vid värdepappers- och valutahandel samt betalningssystem**

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag gäller *nettning* av sådana betalnings- och leveransförpliktelser som är förknippade med

1) handel med i 2 § lagen om värdepappersföretag (579/1996) avsedda investeringsobjekt samt andra därmed jämförbara värdepapper och derivatinstrument,

2) handel med valuta som är giltig i Finland eller i ett annat land eller med valutaheter, *eller*

3) betalning av prestationer som har samband med värdepapper.

Denna lag gäller även *nettning* av betalningsförpliktelser och annan clearing inom en centralbanks eller någon annan clearingorganisations betalningssystem.

Denna lag gäller också säkerheter som har ställts till förmån för clearingorganisationen eller avtalsparten för bedrivande *av sådan handel som avses i denna paragraf.*

2 §

Definitioner

Med en clearingorganisation avses en organisation som verkar under offentlig tillsyn och som för parternas räkning fastställer och fullgör förpliktelser som är förknippade med affärer med värdepapper, derivatinstrument

Med *clearingorganisation* avses i denna lag en organisation som verkar under offentlig tillsyn och som för parternas räkning fastställer och fullgör förpliktelser som är förknippade med affärer med värdepapper, de

Gällande lydelse

eller valuta eller som blir motpart till parterna.

Föreslagen lydelse

rivatinstrument eller valuta eller som blir motpart till parterna. *Med clearingorganisation avses även en centralbank eller någon annan organisation som fastställer eller fullgör förpliktelser i valuta på ovan nämnt sätt och där täckningarna för det betalningssystem som den upprätthåller överförs via ett konto i centralbanken.*

7 a §

Tillämpning av bestämmelserna i betalningssystemen

Om en förpliktelse enligt bestämmelserna i denna lag får nettas trots att ett insolvensförfarande har inletts mot en part, får betalningsförpliktelsen också på annat sätt clearas i betalningssystemet även om insolvensförfarande har inletts mot parten.

En betalningsförpliktelse som clearas i betalningssystemet anses vid tillämpningen av denna lag ha uppkommit när parten enligt betalningssystemets regler inte har rätt att ensidigt återkalla ett uppdrag som gäller betalningsförpliktelsen.

Denna lag träder i kraft den

Denna lag tillämpas inte, om insolvensförfarandet har inletts före lagens ikraftträdande.

2.

Lag**om ändring av 7 § lagen om Finlands Bank**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 7 § lagen den 27 mars 1998 om Finlands Bank (214/1998) ett nytt 2 mom. som
följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Säkerheter

Rättigheter som hänför sig till säkerheter som ställts för skötseln av de uppgifter som enligt 3 § ankommer på Finlands Bank kan göras gällande oberoende av att insolvensförfarande eller något därmed jämförbart förfarande har inletts mot den som ställt säkerheten. En säkerhet återgår inte med stöd av 14 § lagen om återvinning till konkursbo (758/1991), om säkerheten har ställts utan ogrundat dröjsmål efter det att Finlands Bank fått rätt att kräva säkerhet.

Denna lag träder i kraft vid den tidpunkt som anges i 31 § lagen om Finlands Bank.